

*Драган Станар**

*Факултет за међународну политику и безбедност,
Универзитет Унион Никола Тесла, Београд*

ПОЛИТИЧКА ПОБЕДА У РАТУ: ОРУЖАНЕ СНАГЕ И СИНДРОМ „ИЗГУБЉЕНЕ ПОБЕДЕ”**

Сажетак

Аутор у овом чланку истражује значење појма победа у рату и детерминише два различита значења – војна и политичка победа. Циљ рада је да укаже на могуће дуготрајне практичне последице потенцијалне семантичке дивергенција између ове две врсте победе у рату, иако су оне веома блиско повезане. Како је природа рата нужно политичка, једина смислена победа у рату јесте политичка победа, тј. победа којом се остварује кључни политички циљ рата, а то је стварање бољег, прихватљивог и одрживог мира за победника. У случајевима када се противник „само” војнички порази, али пуна политичка победа изостане, појављује се феномен „изгубљене победе”, тј. војничке победе која се никако не може капитализовати у миру/примирију које следи и која се по правилу у том периоду и „губи”. Поред тога, таква „празна” и пирова војничка победа по правилу генерише огроман историјски терет за нацију-победника, који може представљати озбиљан политичко-културни баласт деценијама, ако не и вековима. Аутор закључује да је неопходно развијање свести, како у сфери политике тако и код високих војних официра, о нужно политичкој природи и логици рата која мора

* Имејл-адреса: draganstanar@yahoo.com.

** Чланак је настао као резултат рада на научном пројекту УПДППМО „Утицај промена друштвених и политичких парадигми на међународне односе”, финансираног од стране Универзитета Унион Никола Тесла у Београду. Ставови изражени у чланку одражавају лични став аутора, а не став институције.

да диктира све одлуке током оружаног сукоба и која условљава оправданост употребе војне силе у рату.

Кључне речи: победа у рату, изгубљена победа, политичка природа рата, војничка победа, политичка победа, Клаузевицев универзум

УВОД

Савремено доба, више него било која пређашња ера постојања човека и људског друштва, савршено демонстрира и у потпуности разоткрива пуну дубину и суштинску мудрост велике и непролазне хераклитовске истине о „вечном току“¹ свих ствари, о непрекидној промени свега што постоји као самом модусу егзистенције. Пост-модерна стварности у којој живимо по дефиницији подразумева константно преиспитивање, превредновање и мењање које у коначници конституише данас постојећу „флуидну“ модерност² у којој се веома тешко могу пронаћи стабилни, поуздани и трајни ослонци и референтне тачке било које врсте. Ипак, и поред перманентних и понекад радикалних и изненадних промена готово свих аспеката живота људских бића и људских друштава, чини се да ипак постоје одређени феномени који су инхерентни човеку и друштву, који су нераскидиво повезани са постојањем људске цивилизације и који одолевају хераклитовском закону³.

Рат у Украјини само је најсвежији, али никако и једини скорашњи, подсетник да је феномен рата управо један такав феномен – инхерентан постојању човека и „средишњи за људску историју“ (Orend 2007, 580) и трајање човекове цивилизације. У свом капиталном делу *Мудрост и мач*, Кајтез (2012) води читаоце кроз целокупну историју људске цивилизације, од првих друштава до модерне ере, у којој једноставно не постоје нити једна ера или период лишен рата. Сам човек „зна за ратове од како зна за себе као човека и као представника људског рода“ (Jerotić 2002, 282), те без обзира

1 „Све пролази и ништа не остаје“ јесте Хераклитова формулација која касније добија своју, много познатију, скраћену форму – „све тече“, тј. *panta rei* (πάντα ρεῖ, гр.) која се не може сматрати дословно Хераклитовом али је свакако деривирана из његове филозофије и светоназора.

2 Концепт „флуидне модерности“ коју карактеришу константне промене и општа несталност референтних тачака сјајно је описао Бауман (Bauman 2009).

3 То, наравно, не значи да се они сами не мењају у својој форми, структури, облику испољавања, итд. Ипак, без обзира на све друге околности и факторе, они остају интегрални и неотуђиви део људске стварности, у сваком времену.

на то какво је друштвено уређење, која је историјска ера и на ком ступњу развоја се налази људска цивилизација, рат увек остаје „верна сенка сваког људског друштва” (Stanar 2021a, 270). Нажалост, сва оптимистична предвиђања⁴ да ће се човечанство некако „избавити” и на неки начин „превазићи” рат и масовне оружане сукобе из дана у дан се показују трагично нетачнима. Евидентно је да и даље постоји изузетно витална потреба човечанства да се аналитички, детаљно и темељно разматра трагични феномен рата као и сви његови аспекти и елементи. Чак и они аспекти који се можда на први поглед чине јасним, само-евидентним и већ у потпуности теоријски одређеним и практично детерминисаним.

ПОБЕДА У РАТУ

Уколико постоји аспект рата који се чини не само у потпуности одређен, дефинисан и јасан, већ и самоевидентан, очигледан и здраворазумски разумљив, онда је то свакако питање *победе* у рату – очигледан циљ сваке стране у сваком рату јесте победа неке врсте над противником. Ратови по правилу започињу када једна страна процени да може да победи, а завршавају када изгледи бар за неком врстом победе нестану за једну зараћену страну, која тада прихвата пораз и ново-конституисану реалност⁵. Па, ипак, могућност различитих интерпретација значења појма *победа* у рату доводи до одређених компликација и проблема који могу имати дубоке и трагичне последице, нарочито у савременим оружаним сукобима вођеним оружјем и технологијом чија је деструктивност без историјског пандана. Један од таквих проблема деривиран је из вишезначности појма победа у контексту рата, нарочито када разматрамо потенцијалну разлику између *војне* победе у ужем смислу и укупне *политичке* победе у рату. Како бисмо утврдили да ли уопште постоји разлика између војне и политичке победе у рату, и шта то конкретно разликује ова два облика победе, неопходно је разумевати саму природу рата која ипак није (само) војничка.

4 У својој чувеној студији о насиљу, Пинкер објашњава тенденције опадања насиља у људским друштвима и даје веома оптимистичну прогнозу по питању будућих ратова (Pinker 2001, ch. v, vi).

5 Тешко је очекивати да ће било која страна започети рат уколико не постоји *ex ante* процена (која, додуше, не мора бити тачна) да се може победити. Штавише, један од критеријума *ad bellum* концепције теорије праведног рата налаже да је неопходно постојање „разумних изгледа за *победу у рату*” како би ратовање уопште било оправдано, без обзира на то да ли се ради о започињању рата, тј. нападу или уласку у рат, тј. одбрани (Pollard 2013, 96).

Рат у „Клаузевицевом универзуму”

У данас постојећем изобиљу аналитичких, теоријских, операционалних, емпиријских, нормативних, уско-стручних и правно-легалистичких дефиниција рата, најистакнутије место сасвим сигурно и даље заузима чувена Клаузевицева дефиниција овог феномена као простог „наставка политике другим средствима” (Clausewitz 1976, 28). Стога свака озбиљна дискусија о онтолошкој природи рата мора започети управо анализом такозваног „клаузевицевог универзума”⁶ као постојећег оквира теоретисања о рату и његовим елементима. Овај оперативно-логички оквир конституисан је на темељу претпоставке јединства три елемента од којих је, у контексту ове студије, најзначајнији нужна подређеност рата као инструмента политици и политичком одлучивању⁷. Рат је, дакле, према чувеном пруском официру и теоретичару рата и војске, потпуно бесмислена активност уколико се посматра ван контекста политике – он можда има своју „граматику”, тј. правила која га регулишу и омогућавају планирање и предвиђање, али нема своју „логику” и смисао (Clausewitz 1976, 252) уколико се не посматра као средство остваривања ширих политичких циљева друштва. Зато не чуди што често можемо наићи на перцепције рата као феномена потпуно лишеног било каквог смисла, као дуготрајног, крвавог и трагичног процеса бесмисленог убијања и сакаћења људи који се међусобно не познају, не мрзе, нити су у било каквим лично-непријатељским односима⁸.

Упркос покушајима да се прилагоди, преформулише⁹ или чак у потпуности оспори Клаузевицево виђење рата и „парадоксално тројство” његових конститутивних елемената, све одапете „критичке

6 Један од најчувенијих критичара Клаузевицевог разумевања рата, нарочито у контексту савремених оружаних сукоба, израелски официр и аутор Мартин ван Кревелд, назива савремени оперативно-логички оквир разумевања рата „клаузевицевим универзумом” (Krevelde 2010, 41).

7 Клаузевиц наводи „примордијално насиље, мржњу и непријатељство посматрано као слепу силу природе; игру случајности и вероватноће у којој креативни дух слободно лута; и елемент субординације инструмента рата политици који га чини подређеним разуму” као елементе „парадоксалног тројства” (Clausewitz 1976, 30)

8 Поред посматрања рата ван контекста политике, узрок оваквих схватања јесте и неразумевање основне разлике између односа непријатељства у рату (*hostis*) и личног непријатељства (*inimicus*) (Šmit 2002, 272)

9 Чувена парафраза Клаузевицеве мудрости по којој је заправо „политика наставак рата другим средствима” најчешће се приписује Фукоу.

стреле” славно су промашиле свој циљ како исправно доказују Старчевић и Благојевић (2017, 117–134). Критике „клаузевицевог универзума” у модерном свету успеле су, како наводи Валдман (Waldman 2010, 1) тек да донекле изврше краткотрајну „дисторзију Клаузевицевог доприноса” и то веома комплексног и суштинског, разумевању рата. Феномен рата несумњиво остаје „неодвојиви део политичке сфере”, „политичка борба доведена до своје крајности” и „крајња реализација непријатељства” које је увек и нужно политичког карактера (Starčević, Kajtez i Vukadinović 2016, 119–120, 107, 109) и као такво никада се не може „развести од политичког живота” будући да би то значило и ефективни развод од било каквог смисла и сврхе (Clausewitz 1976, 252). Штавише, природа доминантног економско-политичког, па и свепрожимајућег културно-идеолошког, процеса, процеса глобализације, је таква да заправо „повећава улогу политике у одређењу сврхе рата и самог поступања у рату” те оснажује темељно политички карактер рата „на сваком нивоу и кроз сваку оперативну фазу” потврђујући тиме неоспорну клаузевицијанску природу овог феномена (Echevarria 2003, vi–vii).

Политичка победа у рату

Из нужно политичке природе рата као феномена следи да и победа у рату има значење остваривања и реализације политичких циљева. Дакле, *средства* рата јесу недвојбено војна, али „циљеви рата – политички циљеви – јесу његова сврха” (Lincoln 1954, 4) те стога победа у рату нужно подразумева остваривање политичких циљева који дају сврху и смисао насиљу и употреби деструктивних војних средстава. Како је циљ рата инхерентно политички, „победа није просто наношење пораза непријатељу, већ остварење ратних циљева”, који се, како је историја показала, у неким случајевима могу у потпуности остварити и без наношења војног пораза непријатељу (Vobbitt 2008, ch. 4, ii). И поред чињенице да су током историје ратовања постављани најразличитији могући политички циљеви са најширег спектра политичких интереса и планова, да су се ти циљеви често и мењали током рата, апстраховањем можемо доћи до закључка да је коначни циљ *сваког* рата који је до сада вођен, и који ће се тек водити у будућности, стварање новог мира у коме ће се интереси и воља победника моћи максимално, или макар оптимално, реализовати и артикулисати стварност.

Дакле, остваривање неопходно бољег мира од онога који је претходно постојао, „јер је очигледно да је стање *ante bellum* било

неодрживо и да је генерисало *casus belli*” (Stanar 2021b, 42) тј. да је из неког разлога онемогућавало реализацију политичке воље бар једне стране, јесте коначни политички циљ рата. Атрибути таквог мира нужно су „трајан, одржив, повољан, добар или макар прихватљив мир” (Stanar 2021b, 42) за победничку страну - само се у таквом миру могу реализовати њихови политички интереси. Историја прилично јасно показује да није сваки мир бољи од сваког рата, иако мир заиста има „*prima facie*, позитивну а рат негативну вредност” (Babić 2008, 194), јер је управо неприхватљив и нестабилан мир извориште сваког рата који га оконча. Коначан политички циљ рата јесте стварање стабилног и одрживог мира, мира у коме ће бити могуће спроводити наше законе, у ком ће постојати релативна предвидљивост и у коме ће моћи да се реализује пуна „нормалност” живота и она политичка стварности која је прихватљива и заправо пожељна. То је управо оно што победа у рату мора да артикулише – победити у рату значи створити и *легализовати* нову, одрживу, стварност која ће бити прихваћена као стање *нормалности* које треба да траје. Управо зато тај последњи период рата, „период победе... захтева највећу политичку мудрост” (Lincoln 1954, 11) јер увек постоји одређен ризик да створено стање после рата не „легитимизује нови поредак, који би требало да замени стари *status quo ante*” (Babić 2016, 122) већ да уместо мира буде створено тек примирје¹⁰ у коме неће бити никаквих борбених дејстава, али ће жеља за даљим обрачуном и наметањем воље када се за то створе услови евидентно постојати, макар код једне супротстављене стране.

Војна победа у рату

За разлику од мира, када се политички циљеви реализују читавим спектром инструмената – од трговине и инвестиција преко преговора, дипломатије и политичке сарадње до притисака, санкција, субверзивног деловања, итд. – инструмент реализације тих циљева у рату је нужно употреба војне силе. Циљ војске у рату јесте остваривање политичког циља, односно стварање претходно описаног мира сламањем оружаног отпора противника, „кроз победу, што брже и ефикасније” (Stanar 2021b, 41), са што мањим материјално-техничким и нарочито људским губицима. Крајњи

10 Разлика између стања мира и примирја није у трајању, већ у самој стабилности и одрживости, тј. прихватању или неприхватању таквог стања као трајног и перманентног. Шире о суштинској разлици између стања мира и примирја у (Stanar 2019, 207–210).

исход свих војних акција мора бити „у коначници усмерен ка остваривању политичких циљева” (Waldman 2010, 3), или како Кајтез (2021, 11) формулише, „основни циљ употребе сваке војне силе је да се војничка победа преточи у легитимну моћ – власт”. Војни успеси у рату који су телеолошки „разведени” од коначног политичког циља тог сукоба, који ни на који начин не доприносе политичкој победи и интересима политичке заједнице, лишени су смисла, а веома често и моралног оправдавања услед њихове непропорционалне цене. Чак, питање је да ли се уопште такве ситуације могу називати успесима – „у рату... постоји само један успех и то онај крајњи” (Starčević i Blagojević 2017, 120), те је свако војно постигнуће које не доприноси (а у ретким случајевима чак може и да опструира) коначном конституисању прихватљивог и одрживог мира веома тешко разумевати као било какав успех у контексту остваривања политичког циља. Само постојање адекватне или чак супериорне војне моћи у односу на противника и *могућности* да се она конкретно испољи војним сламањем противника у датој ситуацији не значи да то увек и *треба* да се учини. То *треба* да се учини само када је у складу са остваривањем политичких циљева рата. Важно је запамтити да чињеница да нешто *можемо* не конституише по аутоматизму и нормативни захтев да то *треба* да учинимо, као што ни пуко постојање *могућности* не функционише као аутоматско *оправдање* поступка у рату¹¹.

Нажалост, није реткост да се „рат отргне контроли свог корисника” (Waldman 2010, 4) те да се употреба оружане силе, клаузевицијански речено, „разведе” од политичке природе и политичке сврхе рата. У оваквим ситуацијама у први план ставља се искључиво војно уништавање и поражавање противника, готово по сваку цену, занемарујући при томе ефекат војних операција и таквих војних „успеха” на коначан, жељени политички исход рата,

11 Неразумевање чињенице да физичка могућност поступка не функционише као аутоматско оправдање поступка веома је присутно у савременом добу, не само у контексту рата и војске, већ у свим сферама живота. Огромним и рапидним развојем технологије човечанство је, некако спонтано, дошло до снажног подразумевања да све што *можемо* ми заправо и *треба* да учинимо. Као да чињеница да нам технологија омогућава нешто што је некада било незамисливо аутоматски функционише као дозвола и норматив да то учинимо, без икакве потребе да дамо оправдање и разлог зашто би то требало, или не би требало, учинити. У контексту рата то је изванредно изражено, нарочито у западним милитаристичким културама, где се поступци у рату оправдавају чињеницом да су (коначно) могући, што не представља ни минимално прихватљиво рационално оправдање.

тј. стварање прихватљивог и одрживог мира за политичку заједницу-победника. Таква војна победа, која несумњиво представља војни успех у ужем смислу, будући да подразумева физичко војно уништавање или онеспособљавање противника или макар протеривање непријатељских оружаних снага, може резултовати са више политички крајње непожељних исхода за нацију-победника: освајањем територија које се не могу „задржати” и контролисати у новонасталом стању¹² и које потом постају дуготрајни извори будућих сукобљавања и нестабилности мира; наметањем понижавајућих и дугорочно неприхватљивих услова мира пораженом непријатељу¹³ који ефективно постају *casus belli* неизбежног будућег сукоба; генерисањем „високог степена мржње и дубоког и дуготрајног неповерења” (Stanar 2019, 215) између политичких заједница који онемогућава завршетак стања непријатељства и „сеје семе будућег сукоба” (Rodin 2008, 53–76).

Синдром „изгубљене победе”

Не само да се у тим моментима рат претвара у „нешто логички бесмислено и лишено сврхе” (Clausewitz 1976, 252), већ се примећује и својеврсна семантичка дивергенција појма победе, будући да *војна* победа више не мора нужно значити и *политичку* победу. Штавише, она се у неким случајевима може отежати или чак и онемогућити! Следећи из нужно политичке природе рата, сама војна победа у ужем смислу потпуно је „бесмислена ако се не може трансформисати у прави тип политичког успеха” (Whetham 2011, 68), тј. уколико није „подређена” и усмерена ка остваривању политичког циља рата. Таква војна победа у суштини може да „испоручи само празан војнички успех уместо праве политичке победе” (Whetham 2011, 85). Служећи се дискурсом Клаузевица, и поред снажне „граматике”, она је лишена логике а самим тим и смисла. Описани „празни

12 Како стање мира које се ствара (политичком) победом у рату подразумева легализацију новонастале, непријатељу наметнуте, стварности, коју он капитулацијом прихвата као трајну и макар минимално прихватљиву, немогућност успостављања смислене, одрживе и прихваћене власти и трајне контроле на ново-освојеној територији директно „подрива” политички циљ рата јер нас уводи у неодрживо стање мира, тј. тек примирје.

13 Војно понижење по правилу прати и политичко понижење противника, којем се намећу неодрживи услови „мира”. Историја рата и мира јасно нам указује да су управо овакви, наметнути и неоправдани, услови мира директан узрок будући, по правилу још трагичнијих и крвавијих сукоба између истих непријатеља (Pollard 2013, 93–104).

војнички успеси” и пирове победе које се никада политички не капитализују стабилним миром нажалост нису ретке, чак и у нашем делу света, и по правилу остављају дуготрајне, тешке и екстремно скупе историјске последице на политичку заједницу-победника.

Додатно, оне у коначници обесмишљавају огромне жртве које се полажу на олтар војничке победе, а које се, после одређеног времена када постане јасно да се војнички успех не може политички капитализовати, почињу чинити бесмисленим и сулудим. А, тешко да постоји ишта горе у постојању од узалудног жртвовања и давања живота и бесмислене смрти. Овај дуготрајни и веома горки сентимент, да је крвава национална жртва у виду хиљада или десетина хиљада изгубљених, углавном младих, живота – нечијих прадеда, деда, очева, браће, синова - била узалудна и бесмислена по правилу генерише синдром „изгубљене победе” који представља живу рану на националном ткиву и огроман и тежак национални баласт за политичку заједницу, тј. „нацију-победника” који је може оптерећивати деценијама, па чак и вековима после скупо плаћене али пирове војничке победе. Јер, не треба сметнути са ума да једну политичку заједницу не чини само постојећа генерација појединаца већ да она представља „партнерство између оних који су живи, оних који су мртви, и оних који тек треба да се роде... са континуитетом који се протеже преко генерација” (Burke 2004, 265), те се значај жртвовања може осетити и кроз генерације. Можда звучи парадоксално, али колективно помирење са ратним поразом чини се много лакше од помирења са узалудном жртвом датом за ратну победу која се некако преточи у „пораз у миру”,¹⁴ чак и генерацијама после.

ОРУЖАНЕ СНАГЕ И ПОБЕДА У РАТУ

Однос војске и политичког система одувек је био изузетно комплексан, слојевит и специфичан, не само у контексту рата већ уопште постојања институције оружаних снага која поседује апсолутан монопол физичке силе у држави. Иако је политика та која усмерава друштво у жељеном смеру, неоспорно је да је управо војни фактор „током векова имао изузетан утицај на сва најпресуднија дешавања људске историје” (Кајтез 2019, 599) и да је по правилу војна моћ предуслов реализације политичке воље. Успешна контрола

14 Немогуће је овде не присетити се чувене мисли која се приписује Добрици Ћосићу а која је током времена постала готово „народна мудрост”, да наш народ „побеђује у рату а губи у миру”.

најмоћније институције у сваком друштву, војске, предуслов је успеха било ког политичког система, без обзира да ли говоримо о унутрашњој или међународној политици. О комплексности цивилно-војних односа у савременим државама речено је и написано много¹⁵, и чини се да савремене демократије заиста улажу велике напоре да овај однос одрже оптималним, тј. да цивилна контрола оружаних снага буде изражена. У контексту наше дискусије о различитим значењима појма победа у рату такође се огледа један веома специфичан однос политике и оружаних снага¹⁶ о којем се релативно мало говори¹⁷ - у току саме употребе војске и оружане силе за остваривање политичких циљева у рату. Чим употреба оружане силе изађе из оквира остваривања политичких циљева у рату, она у немогућем покушају да постане самој себи сврха¹⁸ заправо нужно постаје бесмислена, неодговорна, неоправдана и политички изузетно штетна по сопствено друштво.

Као што то сам Клаузевиц закључује, војна сила у рату представља тек „дodataк средстава у политичком односу” (Clausewitz 1976, 252) што имплицира да се политички однос наставља и другим не-војним средствима, чак и у току рата - војска у рату јесте веома важан инструмент, али је ипак „само” један од инструмената „телеолошког деловања политичке заједнице” (Kajtez 2021, 14). Зато је и однос између војске и политике, која отелотворава интересе друштва у чије име и за чији интерес се води рат, један посебан „поверенички”¹⁹ однос у ком војска ужива дискреционо право одлучивања о употреби силе у току рата јер једина има експертско знање за то. Међутим, овај се однос темељи на подразумевању да ће војска употребљавати „монопол знања и способности употребе силе

15 Углавном се дискутује о односу политике и оружаних снага у миру, у контексту послушности и контроле војске, спречавању пучева, итд. Вероватно најзначајније дело о цивилино војним односима у савременом свету представља Хантингтонов *Војник и држава* (Huntington 2004).

16 Шире о уопштеном, и увек екстремно комплексном и динамичном, односу политике и армије у (Kajtez 2019, 581–607).

17 Најближи питању проблема политичке капитализације војничке победе је Копли, у својој књизи *Уметност победе*. Међутим, аутор се у тој студији бави суштински другачијим питањима (Kopli 2008).

18 „Употреба војне силе није себи сврха него је њен основни циљ да се демонстрација силе што пре заврши миром који постаје власт. Наравно, у корист војног победника” (Kajtez 2021, 11).

19 У западној јуриспруденцији користи се појам *fiduciary relationship*, којим се, *inter allia*, означава и овај специфичан однос војске и политике (Brick 2018, 40–54).

само у сврху остваривања интереса нације” (Brick 2018, 44), те свака другачија дискрециона одлука крши виталан „поверенички” однос између друштва и војних експерата. У контексту наше дискусије о војној и политичкој победи, то подразумева ограничавање војних „успеха” само на оне који директно доприносе политичкој победи у рату, тј. остваривању политичких циљева. Како Френч (French 2003, 3) исправно подвлачи, целокупно друштво даје мандат оружаним снагама да употребљава силу у рату и да одузима животе, „али само одређене животе, на одређен начин и из одређених разлога”, што значи да оружане снаге у рату оправдавају поверење друштва „ако и само ако спроводе насиље које доприноси политичким циљевима тог друштва, од којих је најзначајнији мир” (Stanar 2019, 257).

Стога је у миру нарочито важно, чак и нужно, градити и развијати свест унутар оружаних снага²⁰ о односу војске и политике у рату, о инхерентној политичкој природи рата, о суштинској неважности (и потенцијалној дугорочној погубности) војних „успеха” који нису подређени остваривању политичких циљева рата, и практичној безвредности и испразности употребе војне силе и војне победе уколико је она издвојена из контекста конкретне политичке победе у рату. Коначно, апсолутно је неопходно развијати свест о прихватљивом и одрживом миру као основној сврси оружаних снага²¹ и оружаним снагама као кључном инструменту остваривања таквог мира. У циљу спречавања будућих „изгубљених победа” у рату, сама имплицитна мисија оружаних снага мора бити редефинисана на такав начин да не осликава „само” војно уништавање противника, јер оно може довести само до „војне победе”, уколико није усмерено ка коначној, политичкој победи у рату, већ војно „освајање” и „заштиту” повољног и жељеног мира. Уколико се пак оружане снаге идеолошки оријентишу само и искључиво ка потпуном војном сламању, чак и понижавању, противника као циљу њиховог ангажовања у рату, као што је нажалост случај код неких од најмоћнијих армија света, целокупан војни комплекс и индустрија повезана са њим постају изоловани од остатка друштва. Постаје институција која сама себи задаје сврху постојања и која у тој потрази за испуњавање сопствене

20 И поред тога што савремени оружани сукоби подразумевају све веће учешће и невојних актера као што су приватне војне компаније, паравојне формације, терористичке организације, итд., оружане снаге остају кључни актер рата и фактор остваривања мира. Штавише, чини се да учешће невојних актера директно одмаже сврси постизања мира.

21 Ову сврху оружане снаге остварују како у рату (стварањем таквог мира) тако и у постојећем миру (његовом заштитом и очувањем) веома важном функцијом одвраћања (Stanar 2021b, 42–43).

сврхе подрива напоре за мир константно „трагајући” за приликом новог поражавања непријатеља.

Поред очите насушне потребе да руководиоци оружаних снага, тј. војни официри суштински познају „феномен политике, политички систем своје земље и функционисање државне (јавне)... власти... место, улогу, значај армије, као и права и дужности војске у државном систему и однос њених припадника према јавној политици” (Кајтез 2021, 14), неопходно је да они владају и адекватним темељним знањима из шире области друштвено-хуманистичких наука – филозофије, социологије, историје, а нарочито војне етике, како би у потпуности могли да разумеју своју улогу и моралну одговорност у стању рата. Неки од кључних правно-моралних концепата рата – колатерална штета, принцип двоструког ефекта, аргумент војне нужде и крајње нужде, пропорционалност употребе војне силе, итд. - могу бити катаклизмично и кардинално погрешно тумачени уколико се само војна победа, у ужем смислу, посматра као циљ рата. Уколико се коначан политички циљ – прихватљив и одржив мир – потпуно избаци из једначине, готово да нема тог поступка у рату који се не може оправдати, без обзира на његову деструктивност, неселективност, непропорционалност и коначне последице. То, истина, може довести до убедљиве и брзе војне победе, али истовремено може дугорочно онемогућити остваривање политичких циљева рата, трансформишући војну победу у рату тек у примирје, у „изгубљену победу”, тј. победу која ће се „изгубити” у миру. Пророчким речима О’Мира (О’Меара 2013, 106), витални интереси нације у рату, а самим тим и примарни задатак оружаних снага, јесте да победом „оставимо бојно поље у таквом стању да следећа генерација неће морати да се враћа на њега” већ ће моћи живети у миру.

ЗАКЉУЧАК

Без обзира у ком правцу оде наш, постмодерни, свет и на који начин људска цивилизација у будућности буде структурирана²², могућност рата остаје неодвојиви, суштински и елементарни део инвентара политичке стварности, будући да је сама могућност рата

22 Једини потенцијални сценарио у коме се елиминише сама могућност рата јесте онај у коме постоји глобална држава и светска влада. Ипак, узимајући у обзир све околности, факторе и импликације, извесно се може тврдити да се идеја глобалне светске владе, срећом, никада неће остварити. Шире у текстовима више од десет аутора у (Вавић 2008).

„импликација слободе и део њене цене” (Babić 2005, 148). Рат ће сасвим сигурно остати феномен и верна сенка која ће пратити сваки даљи развој и кретање људских друштава, на свим меридијанима. Она друштва која живе на традиционално безбедносно турским подручјима и политичким ветрометинама нарочито морају остати свесна овог труизма. Тренутна глобална дешавања додатно оснажују песимистичка предвиђања и прогнозе о улози рата као инструмента реализације интереса и решавања политичких несугласица у ближој и даљој будућности. Додатно, без обзира на форму и трансформацију будућних ратова – да ли ће их водити „људи на земљи” или „роботи у свемиру” (Krevelde 2010, 196), да ли ће бити „класични” или „високо технолошки” – њихова природа нужно ће остати политичка те ће они и даље представљати „једноставно продужење фундаменталних политичких захтева” (Guang Qian 2012, 300) само још новијим, деструктивнијим и софистициранијим средствима.

Доносиоци кључних политичких и војних одлука у рату, а нарочито највиши и високи официри-руководиоци оружаних снага, или „менаџери насиља” као их Хантингтон назива у поменутом делу (Huntington 2004, 14), морају имати дубоко развијену свест и интернализовано знање о инхерентно политичкој природи и логици сваког рата и у свакој одлуци руководити се коначним политичким циљем сукоба – изградњом прихватљивог и *одрживог* мира за своју политичку заједницу, а не тек примирја извојеваног „војном победом”. То је насупрот предуслов оправдане употребе оружане силе у рату у којој официри нису само „менаџери насиља, већ и менаџери последица” (Shanks-Kaurin 2018, 34) рата које се очитују у задобијеном миру. Војна победа и војни успех који се не могу политички капитализовати нису само „празни” и „пирови”, већ могу бити изразито историјски скупи за све, укључујући и победника. Цену „изгубљене победе” у рату понекад, нажалост, плаћа више генерација-потомака оних који су је на бојном пољу извојевали.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Babić, Jovan. 2005. *Moral i naše vreme*. Beograd: Službeni glasnik.
- Babić, Jovan. 2008. “The Structure of Peace.” *Filozofski godišnjak* 21 (1): 189–198.
- Babić, Jovan. 2016. “Ethics of War as a Part of Military Ethics.” In *Didactics of Military Ethics*, edited by Thomas Elssner and Reinhold Janke, 120–126. Leiden: Brill-Nijhoff.

- Bauman, Zigmund. 2009. *Fluidni život*. Novi Sad: Mediterran Publishing.
- Bobbitt, Phillip. 2008. *Terror and Consent: The Wars for the Twenty-First Century*. Knopf E-Book.
- Brick, Joe. 2018. "The Military Profession: Law, Ethics, and the Profession of Arms." In *Redefining the Modern Military: The Intersection of Profession and Ethics*, eds. Nathan K. Finney and Tyrell O. Mayfield, 40–54. Annapolis: Naval Institute Press.
- Burke, Edmund. 2004. *Reflections on the Revolution in France*. London: Penguin Books.
- Clausewitz, Carl von. 1976. *On War*. Princeton: Princeton University Press.
- Echevarria, Antulio J. II. 2003. *Globalization and the Nature of War*. Carlisle: Strategic Studies Institute.
- French, Shannon E. 2003. *The Code of the Warrior: Exploring Warrior Values Past and Present*. Lanham: Rowman and Littlefield.
- Guang Qian, Peng. 2012. "The Twenty-First Century War: Chinese Perspectives." In *The Oxford Handbook of War*, eds. Yves Boyer and Julian Lindley-French, 287–301. Oxford: Oxford University Press.
- Hantington, Semjuel P. 2004. *Vojnik i država*. Beograd: Centar za studije Jugoistočne Evrope, Fakultet političkih nauka, Diplomatska akademija.
- Jerotić, Vladeta. 2002. „Rat i pravoslavlje.” U *Teorija politike – rider*, priredio Dragan Simeunović, 282–287. Beograd: Udruženje nauka i društvo.
- Kajtez, Ilija. 2019. *Sociologija*. Beograd: MC Odbrana.
- Kajtez, Ilija. 2021. „Filozofsko poimanje državne vlasti (društvene moći) i vojske (oružane sile).” *Vojno delo* 73 (3): 9–20. doi.org/10.5937/vojdela2103009K.
- Kopli, Gregori R. 2008. *Umetnost pobede: kako društva opstaju i napreduju*. Beograd: Službeni glasnik/Fakultet bezbednosti.
- Krevelde, Martin van. 2010. *Transformacija rata*. Beograd: Službeni glasnik, Fakultet bezbednosti.
- Lincoln, George A. 1954. "The Nature of War." *Naval War College Review* 7 (2): 1–20.

- O'Meara, Richard. 2013. "Jus Post Bellum – War closure in the 21st century." In *Routledge Handbook of Ethics and War – Just war theory in the twenty-first century*, eds. Fritz Allhoff, Nicholas G. Evans and Adam Henschke, 105–119. New York/London: Routledge Taylor and Francis Group.
- Orend, Brian. 2007. „Just Post Bellum: The Perspective of a Just-War Theorist.” *Leiden Journal of International Law* 20 (3): 571–591. doi.org/10.1017/S0922156507004268.
- Pinker, Steven. 2001. *The Better Angels of Our Nature: Why Violence Has Declined*. New York: Viking.
- Pollard, Emily. 2013. "The Place of Jus Post Bellum in Just War Considerations." In *Routledge Handbook of Ethics and War – Just war theory in the twenty-first century*, eds. Fritz Allhoff, Nicholas G. Evans and Adam Henschke, 93–104. New York/London: Routledge Taylor and Francis Group.
- Rodin, David. 2008. "Two Emerging Issues of *Jus post Bellum*: War Termination and the Liability of Soldiers for Crimes of Aggression." In *Just Post Bellum: Towards a Law of Transition from Conflict to Peace*, eds. Carsten Stahn and Jann K. Kleffner, 56–76. The Hague: Asser Press.
- Shanks-Kaurin, Pauline. 2018. "Questioning Military Professionalism." In *Redefining the Modern Military: The Intersection of Profession and Ethics*, eds. Nathan K. Finney and Tyrell O. Mayfield, 26–39. Annapolis: Naval Institute Press.
- Stanar, Dragan. 2019. *Pravedan rat: između apologije i obuzdavanja rata*. Beograd: Dobrotoljublje.
- Stanar, Dragan. 2021a. *Etika međunarodne politike*. Beograd: Dobrotoljublje.
- Stanar, Dragan. 2021b. „Mir kao svrha vojske.” *Vojno delo* 73 (3): 36–47. doi.org/10.5937/vojdelo2103036S.
- Starčević, Srđan V. i Srđan Blagojević. 2017. „Kreveldov spor sa Klauzevicem – da li je smisao rata politički?” *Srpska politička misao* 56 (2): 117–134. doi.org/10.22182/spm.5622017.7.
- Starčević, Srđan, Ilija Kajtez i Goran Vukadinović. 2016. „Rat u središtu političkog – aktuelnost Šmitovog pogleda na rat.” *Vojno delo* 68 (1): 102–121. doi.org/10.5937/vojdelo1701232S.
- Šmit, Karl. 2002. „Pojam političkog: Prijatelj – neprijatelj.” U *Teorija politike – rider*, priredio Dragan Simeunović, 271–277. Beograd:

Udruženje nauka i društvo.

Waldman, Thomas. 2010. "Politics and War: Clausewitz's Paradoxical Equation." *Parameters: Journal of the US Army War College* 40 (3): 1–13. doi.org/10.55540/0031-1723.2541.

Whetham, David. 2011. "The Just War Tradition: A Pragmatic Compromise." In *Ethics, Law and Military Operations*, eds. David Whetham, 65–89. Basingstoke: Palgrave MacMillan.

Dragan Stanar*

Faculty of International Politics and Security, Union Nikola Tesla University, Belgrade

POLITICAL VICTORY IN WAR: ARMED FORCES AND THE SYNDROME OF "VICTORY LOST"

Resume

In this paper, author explores the meaning of the notion of victory in war and determines the existence of two different meanings – military and political victory, which can be different from each other. The aim of the paper is to demonstrate the possible long-term practical consequences of potential semantical divergence of these two kinds of victory in war, i.e., of achievement of military victory that contributes nothing to the political victory, despite them being closely interconnected. Given the fact that the nature of war is necessarily political, as Clausewitz determined, the only meaningful victory in war is a political victory, i.e., a victory which attains and fulfills the key political aim of war. Every war has the same final political aim, which is the creation of a better, acceptable and sustainable peace for the victor, different from the peace in which the war started. In cases in which enemies are "only" militarily defeated in war, without reaching full political victory, the phenomenon of "victory lost" occurs - military victory that cannot be capitalized politically in the period of peace/truce that follows after war, and which is usually

* E-mail address: draganstanar@yahoo.com.

* Овај рад је примљен 15. јула 2022. године, а прихваћен на састанку Редакције 26. августа 2022. године.

politically “lost” in this period. In addition, such an “empty” and pyrrhic military victory usually generates a substantial historical burden for the victor-nation, which can represent a significant politico-cultural and historical ballast for decades, if not centuries. All military victories are paid for dearly in human lives and sacrifices, and the inability to politically capitalize them can be crippling for nations as they strive to provide meaning for sacrifices and deaths of their warrior ancestors. Author concludes that it is necessary to raise consciousness, both in the realm of politics and in high military officers, about the necessary political nature and logic of war which must dictate all decisions during armed conflict and which conditions justified use of military force in war. One of the key mechanisms for this is strengthening of social sciences and humanities education within armed forces which would enable officers to develop a deep understanding of not just the nature of war, but also of their institution and its position within the political system and the entire society.

Keywords: victory in war, victory lost, political nature of war, military victory, political victory, Clausewitz’s universe